

Ympäristöministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/25123/2024-YM-313

Suomen Vesiensuojelun Keskusliitto ry:n lausunto

EU:n ennallistamisasetuksen toimeenpanoa koskeva kansallinen ennallistamissuunnitelma

Lausunnon pääviesti

Suomen Vesiensuojelun Keskusliitto ry (VSKL) pitää ennallistamisasetuksen tavoitteita ja kansallisen ennallistamissuunnitelman laatimista välttämättöminä luonnon tilan, vesien hyvän tilan ja ilmastokestävyyden vahvistamiseksi. Suunnitelmaluonnoksessa on oikeansuuntaisia linjauksia: se tunnistaa vesien- ja merenhoidon merkityksen, valuma-aluelähtöisen suunnittelun, pienvesien erityistarpeet, Ahti- ja Nousu-ohjelmien vahvistamisen sekä pitkäjänteisen seurannan tarpeen. Luonnosta on kuitenkin täsmennettävä ennen sen toimittamista Euroopan komissiolle. Vesistöihin kohdistuvien toimien määrälliset ja laadulliset tavoitteet, vastuut, rahoitus sekä vaikuttavuuden seuranta jäävät vielä liian yleiselle tasolle. Ennallistamissuunnitelma ei saa muodostua kokoelmaksi jo olemassa olevia ohjelmia, vaan sen on tuotettava osoitettavaa lisää vesien tilan parantamiseen. VSKL esittää, että suunnitelman läpileikkaavaksi periaatteeksi kirjataan vesistö- ja valuma-aluekohtainen toteutusketju: paineiden tunnistaminen, toimenpiteiden yhteensovittaminen, toteutus, pitkäaikainen seuranta ja tarvittaessa korjaavat toimet. Alueellisten vesiensuojeluyhdistysten tutkimus-, seuranta- ja toimeenpano-osaaminen on kytkettävä tähän rakenteeseen.

Suhde VSKL:n aikaisempiin lausuntoihin

VSKL on lausunnoissaan 5.6.2025 ja 30.1.2026 korostanut johdonmukaisesti seuraavia periaatteita:

- vesiekosysteemien ekologisen tilan parantamisen tulee olla ennallistamisen ensisijainen lähtökohta;
- suunnittelun ja toteutuksen tulee perustua valuma-aluekohtaiseen tarkasteluun;
- suo-ojien tukkiminen, kosteikkojen palauttaminen sekä joki- ja purouomien ennallistaminen ovat keskeisiä vesiensuojelutoimia;
- toimien tulee olla vaikuttavia, pysyviä ja todennettavia, eikä kustannuksiltaan halvin ratkaisu saa syrjäyttää ekologista tuloksellisuutta;
- vapaaehtoisuus, maanomistajien osallistuminen ja alueellinen asiantuntemus lisäävät hyväksyttävyyttä ja vaikuttavuutta;
- rahoituksen ja seurannan on oltava pitkäjänteisiä ja ulotuttava hallituskausien yli; sekä
- luonnonarvokauppa voi olla vasta haittojen välttämisen ja minimoinnin jälkeen täydentävä, läpinäkyvä ja jäljitettävä rahoituskeino.

Nämä periaatteet ovat edelleen ajankohtaisia. Suunnitelmaluonnos vastaa niihin osittain, mutta niiden sitovuus, toimeenpanorakenne ja rahoitus on konkretisoitava.

Vesien- ja merenhoidon tavoitteet on asetettava toimeenpanon perustaksi

Ennallistamisasetus, vesipuitedirektiivi, meristrategiapuitedirektiivi sekä luonto- ja lintudirektiivit muodostavat toisiaan täydentävän kokonaisuuden. Ennallistamissuunnitelmassa tulee yksiselitteisesti todeta, että toimenpiteiden on tuettava vesien ja meren hyvän tilan saavuttamista ja

estettävä tilan heikkeneminen. Ennallistamistoimella ei voida perustella muualla tapahtuvaa vesien tilan heikentämistä.

Suunnitelmaan tulee lisätä vesienhoitoalueittain ja merialueittain koottava toimeenpanotaulukko, jossa osoitetaan vähintään keskeiset paineet, tavoiteltu tilamuutos, toimenpiteiden määrä ja aikataulu, vastuutaho, rahoitus sekä seurantaindikaattorit. Ilman tätä yhteyttä ei ole mahdollista arvioida, ovatko toimet riittäviä tai lisääviä suhteessa jo hyväksyttyihin vesien- ja merenhoitosuunnitelmiin.

Julkisen rahoituksen tulee edistää vesienhoidon tavoitteita. Rahoitusta ei tule kohdentaa toimintaan, joka lisää kuormitusta jo heikentyneillä tai herkeksi arvioiduilla vesialueilla, ellei hankkeen nettovaikutusta vesien tilaan voida luotettavasti osoittaa myönteiseksi.

Valuma-aluekohtainen suunnittelu on muutettava toimintamalliksi

VSKL kannattaa luonnoksen tavoitetta tuoda valuma-alesuunnittelu osaksi normaaleja suunnitteluprosesseja ja kannustejärjestelmiä. Kirjaus tarvitsee kuitenkin toimeenpanomallin. Valuma-alesuunnittelun tulee kattaa samassa kokonaisuudessa maatalouden, metsätalouden, turvemaiden, yhdyskuntien, teollisuuden, hulevesien, vesirakentamisen ja sisäisen kuormituksen vaikutukset. Kaikki toimenpiteet ja vaihtoehtoiset toteutustavat on arvioitava ajantasaiseen tietoon perustuen valuma-aluekohtaisena kokonaisuutena ennen kohteiden valintaa ja toteutusta.

Suunnitelmaan tulee sisällyttää seuraavat täsmennykset:

- nimetään vesistö- tai valuma-aluekohtainen koordinaatitaho ja määritellään sen tehtävät;
- laaditaan yhteinen tietopohja paineista, tilasta, kunnostustarpeista ja käynnissä olevista hankkeista;
- priorisoidaan monihyötyiset toimet, jotka samanaikaisesti vähentävät ravinne- ja kiintoainekuormitusta, parantavat elinympäristöjä sekä vahvistavat tulva- ja kuivuuskestävyyttä;
- varmistetaan, etteivät yhden sektorin vesitaloustoimet siirrä kuormitusta alapuolisiin vesistöihin tai heikennä muiden toimien tuloksia; sekä
- kytketään paikalliset toimijat ja maanomistajat mukaan jo kohteiden valintaan ja suunnitteluun.

ACWA LIFE- ja Priodiversity LIFE -hankkeissa sekä tutkimuslaitosten, yliopistojen, vesiensuojeluyhdistysten ja muiden vesi-, maatalous- ja metsätalousorganisaatioiden kehityshankkeissa tuotettavia malleja ja tietoa tulee hyödyntää järjestelmällisesti. Pysyvä toimeenpano ei kuitenkaan voi perustua yksinomaan määräaikaisiin hankkeisiin, vaan tulokset on siirrettävä osaksi jatkuvaa alueellista suunnittelua, seurantaa ja toimenpidekoordinaatiota.

Sisävedet, pienvedet ja rannikkovedet

Luonnos tunnistaa oikein, että kaikki purot, pienet joet, lammet ja pienet järvet eivät sisälly vesienhoidon vesimuodostumarajauksiin. Juuri näissä kohteissa luontotyyppi- ja lajiihyödyt voivat olla suuria, mutta tietopuutteet ovat merkittäviä. Pienvesien inventointi-, säilyttämis-, kunnostus- ja seurantakokonaisuudelle tulee asettaa oma valtakunnallinen tavoite, aikataulu ja rahoitus.

Pienvesien säilyminen ja ennallistaminen on huomioitava myös kaavoituksessa sekä liikenne-, energia- ja muissa infrahankkeissa. Näissä prosesseissa tehtävien ratkaisujen vaikutukset voivat olla pitkäaikaisia tai peruuttamattomia, minkä vuoksi kattavan ja alueellisesti riittävän tietopohjan tarve on erityisen suuri.

Vesistöjen tilan parantamisessa on painotettava ulkoisen kuormituksen vähentämistä ennen laajoja vesistön sisäisiä kunnostustoimia. Rehevöityneiden järvien ja merenlahtien kunnostus onnistuu pysyvästi vain, jos valuma-alueelta tuleva kuormitus on hallinnassa. Kunnostusten suunnittelussa

on arvioitava myös ilmastonmuutoksen vaikutukset virtaamiin, lämpötilaan, jääpeitteeseen, happitalouteen ja ravinnehuuhtoumiin.

Rannikkovesien ja Itämeren osalta suunnitelman tulee tunnistaa erityisesti eteläisen Suomen rannikkoalueiden kuormitusherkkyys. Saaristomeren lisäksi läntisen Suomenlahden ja muiden heikossa tilassa olevien rannikkoalueiden kuormitus ja kuormituspaineet ovat suuria. Saaristomeri on edelleen Suomen ainoa HELCOMin Itämeren pahimpien kuormittajien hot spot -listalla oleva alue, mutta toimenpiteiden alueellista kohdentamista ei tule rajata yksin siihen. Maatalouden, yhdyskuntien, teollisuuden ja vesiviljelyn ohjauskeinojen yhteisvaikutusta on tarkasteltava merialuekohtaisesti.

Virtavedet, vaellusesteet ja tulvatasanteet

VSKL kannattaa jokien luonnollisen kytkeytyneisyyden parantamista ja Nousu-ohjelman jatkamista. Luonnoksessa esitetty noin 250 esteen poistaminen vuoteen 2030 mennessä on oikeansuuntainen tavoite, mutta tavoitteen ekologinen vaikuttavuus on varmistettava. Kohteet tulee priorisoida esteen poistamisesta avautuvan elinympäristön määrän ja laadun, vaelluskalakantojen tilan, valuma-aluekokonaisuuden, toimenpiteen pysyvyyden, kantojen ja vaellusreittien alueellisen levinneisyyden sekä alueellisten toimijoiden aktiivisuuden, paikallisen sitoutumisen ja toimeenpanovalmiuden perusteella. Priorisoinnissa on tunnistettava myös laajat jokikokonaisuudet, joissa useat peräkkäiset vaellusesteet edellyttävät pitkäjänteistä ja vaiheittaista toteutusta. Vaelluskalakantoja ja toimivia vaellusreittejä on säilytettävä ja elvytettävä eri puolilla Suomea geneettisen monimuotoisuuden turvaamiseksi ja paikallisiin sekä alueellisiin häiriöihin varautumiseksi.

Esteiden poistamisen rinnalla tarvitaan uomakunnostuksia, kutu- ja poikastuotantoalueiden palauttamista, ympäristövirtaamien turvaamista ja tulvatasanteiden luonnollisen toiminnan vahvistamista. Tekninen kalatie ei yleensä yksin palauta ekologista yhteyttä riittävästi. Ensisijaisena tavoitteena tulee olla luontaisen kaltaisten vaellusreittien ennallistaminen etenkin silloin, kun kyse on pienistä ja pienitehoisista vesivoimalaitoksista, joiden energiantuotannollinen merkitys on vähäinen suhteessa saavutettavaan ekologiseen hyötyyn.

VSKL pitää tärkeänä, että vailla ajanmukaisia kalatalousvelvoitteita olevien vesivoimalaitosten lupien tarkistaminen ja ennallistamissuunnitelman toimeenpano muodostavat johdonmukaisen kokonaisuuden. Vanhat nollavelvoitteet eivät saa estää asetuksen tavoitteiden saavuttamista. Esteen poistaminen, luonnonmukainen ohitusuoma, tekninen kalatie ja muut vaihtoehdot on arvioitava tietoon perustuen koko valuma-alueen ekologisten hyötyjen ja yhteisvaikutusten kannalta. Samalla tulvariskit, vesihuolto, energiantuotanto ja muu perusteltu käyttö on arvioitava kohdekohtaisesti ajantasaisen tiedon perusteella.

Suot, turvemaat, maatalous ja metsätalous

Soiden ja turvemaiden hydrologian palauttamisella voidaan saavuttaa merkittäviä luonto-, ilmasto- ja vesiensuojeluhyötyjä. Toimet on kuitenkin suunniteltava valuma-aluekohtaisesti. Vesittämisen ja ojien tukkimisen lyhytaikaiset ravinne-, kiintoaine- ja metallikuormitusriskit on arvioitava ja niitä on ehkäistävä toteutustavalla, vaiheistuksella ja seurannalla. Maa- ja metsätalousalueilla joki- ja puronvarsien puustoa ja muuta pysyvää kasvipeitteisyyttä tulee säilyttää ja lisätä eroosion, lämpökuormituksen ja ravinnehuuhtoumien vähentämiseksi sekä vesieliöiden elinympäristöjen vahvistamiseksi.

Maatalousympäristöissä kosteikot, suojaväyhykkeet, kaksitasouomat, tulvatasanteet, maan rakenteen parantaminen, säätösalaohitus ja muut vesienhallintatoimet on kohdennettava paineiden ja

saavutettavan vesistöhyödyn perusteella. Maatalousalueiden vesienhallinnassa tulee samanaikaisesti hidastaa veden virtausta, vähentää ravinne- ja kiintoainekuormitusta sekä vahvistaa tulva- ja kuivuuskestävyyttä. Toimenpiteiden tulee olla osa koko valuma-alueen suunnitelmaa, ei erillisiä yksittäistoimia. Kannustejärjestelmissä on palkittava todennetusta tuloksesta ja pitkäaikaisesta hoidosta.

Metsätaloudessa on ehkäistävä erityisesti turvemaiden kunnostusojitusten ja maanmuokkauksen aiheuttamaa pitkäaikaista humus-, kiintoaine- ja ravinnekuormitusta. VSKL kannattaa vesilain ojitussäännösten muuttamista. Tarkastelun tulee kattaa myös yhteisvaikutukset ja ilmastonmuutoksen lisäämät huuhtoumariskit.

Seuranta, tietopohja ja vaikuttavuuden todentaminen

Ennallistamissuunnitelman uskottavuus riippuu siitä, voidaanko ekologinen tulos osoittaa. Seurannassa ei tule mitata vain toteutettuja hehtaareja, poistettuja esteitä tai käytettyä rahoitusta, vaan veden laadun, hydrologian, elinympäristöjen, eliöstön ja ekologisen tilan muutosta. VSKL esittää, että jokaiselle merkittävälle toimenpidetyypille määritellään lähtötilan mittausta, toteutusvaiheen laadunvarmistus, jälkiseurannan vähimmäiskesto, vastuutaho sekä avoin raportointitapa. Seuranta on suunniteltava ennen toimenpiteen toteutusta ja sen kustannukset on sisällytettävä hankkeen rahoitukseen.

Viranomaisten tietovarantojen, alueellisten vesiensuojeluyhdistysten pitkäaikaisten aineistojen, velvoitetarkkailujen, kansalaishavaintojen ja tutkimusaineistojen yhteistoimivuutta on parannettava. Aineistojen laadun, vertailukelpoisuuden ja käytettävyyden tulee säilyä. Yleishyödyllinen pitkäaikaisseuranta on turvattava myös hankinta- ja kilpailutusratkaisuihin.

Vesiosaaminen tulee sisällyttää ennallistamisen valtakunnalliseen osaamisrakenteeseen. Suomen Vesistöpaneelin asiantuntemusta tulee hyödyntää vesistövaikutusten riippumattomassa arvioinnissa, sillä vesiekosysteemien erityiskysymykset edellyttävät monialaista ja syvällistä vesistöosaamista.

Alueellinen toimeenpano ja vesiensuojeluyhdistysten rooli

Alueelliset vesiensuojeluyhdistykset toimivat vesistöalueilla viranomaisten, kuntien, elinkeinojen, maanomistajien, tutkimuksen ja kansalaisten rajapinnassa. Niillä on pitkäaikaista seurantatietoa, laboratorio- ja tutkimusosaamista sekä käytännön kokemusta kunnostusten suunnittelusta ja toteutuksesta.

Suunnitelmaan tulee kirjata alueellisten vesiensuojeluyhdistysten asema yhtenä toimeenpanon asiantuntijaverkostoista. Niitä voidaan hyödyntää erityisesti alueellisessa ja valuma-aluekohtaisessa suunnittelu-, seuranta- ja toimenpidekoordinaatiossa, kohteiden priorisoinnissa, lähtötilan selvityksissä, maanomistajayhteistyössä, kunnostusten laadunvarmistuksessa ja pitkäaikaisseurannassa. Yhdistysten alueellinen levinneisyys ja toiminnan kattavuus mahdollistavat valtakunnallisten tavoitteiden sovittamisen vesistöalueiden erityispiirteisiin. Tämä vahvistaa olemassa olevia rakenteita ja vähentää päällekkäistä hallintoa.

Alueelliset vesiensuojeluyhdistykset ovat jo toteuttaneet ennallistamisasetuksen tavoitteita käytännössä tukevia toimia. Kokemaenjoen vesistön vesiensuojeluyhdistys ry:n ja Keski-Suomen vesi ja ympäristö ry:n yhteisessä Keurus-hankkeessa on toteutettu lähes kymmenen valuma-alueen kunnostuskohdetta, muun muassa Palosuo-ennallistaminen sekä useita kosteikkoja, ja kohteiden vedenlaatua ja toimivuutta seurataan. Vuosina 2015-2025 Länsi-Uudenmaan vesi ja ympäristö ry on kunnostanut virtavesiä, palauttanut taimenen kutu- ja elinympäristöjä sekä vapauttanut joki- ja purovesistöjen vaellusreitit noin 250 kilometrin verran pelkästään Karjaanjoen vesistöalueella.

Mittavia kosteikkorakenteita, vaellusesteiden poistoja ja valuma-aluekunnostuksia on toteutettu menestyksekkäästi myös muilla Länsi-Uudenmaan vesistöalueilla. Saimaan vesiensuojeluyhdistys ry on toteuttanut muun muassa Vilajoen alueella vesiensuojelukosteikkoja sekä virtavesikunnostuksia, joilla parannetaan erittäin uhanalaisen taimenen kulku-, kutu- ja elinolosuhteita, ja Simpelejärven Lahdenpohjan alueella valuma-alueen vesiensuojelurakenteita, hoitokalastusta, vesikasvien niittoa ja seurantaa. Pohjanmaan vesi ja ympäristö ry on VETO2-hankkeessa kunnostanut Kokkolan Ruotsalon kluuvijärvien välisiä uomia luonnonmukaisemmiksi, poistanut kalojen nousua haitanneita rumpu- ja patorakenteita sekä kunnostanut Perhonjoen Karjalankosken uomia sorastamalla kutu- ja poikastuotantoalueita ja ohjaamalla virtausta kivillä ja puuaineksella. Kymijoen vesi ja ympäristö ry:n Summanjoen kunnostushankkeessa on kartoitettu ja suunniteltu valuma-alueen ennallistamis- ja kunnostuskohteita turvetuotannon sekä maa- ja metsätalouden vaikutusalueilla, hankittu toteutuslupia ja valmisteltu kohdekohtaista luontokartoitusta ja vedenlaadun seurantaa yhteistyössä maanomistajien ja muiden paikallisten toimijoiden kanssa. Esimerkit osoittavat, että yhdistyksillä on toimeenpanossa tarvittava paikallistuntemus, maanomistajayhteistyö, tekninen suunnitteluosaaminen ja pitkäaikainen seurantakyky. Kansallisessa ennallistamissuunnitelmassa tämä jo toimiva ja alueellisesti kattava verkosto tulee tunnistaa, ja sen toimintaedellytykset on turvattava pitkäjänteisellä rahoituksella.

Rahoitus, vapaaehtoisuus ja oikeudenmukaisuus

Luonnoksen rahoitusta koskeva osuus ei vielä anna riittävää varmuutta tavoitteiden toteutumisesta. Ahti-, Helmi-, Nousu- ja muiden ohjelmien rahoitukselle on luotava yli hallituskausien ulottuva rahoituspolku. EU-rahoitus ja yksityinen rahoitus voivat täydentää, mutta eivät korvata valtion perusrahoitusta.

Vapaaehtoisuus ja oikeudenmukaiset kannusteet ovat erityisesti yksityismailla toteutettavien toimien hyväksyttävyyden kannalta keskeisiä. Vapaaehtoisuus ei kuitenkaan saa johtaa siihen, että ekologisesti tärkeät tavoitteet jäävät järjestelmällisesti saavuttamatta. Jos seuranta osoittaa toimien riittämättömyyden, suunnitelmaa, rahoituskeinoja ja tarvittaessa sääntelyä on päivitettävä.

Luonnonarvokaupassa ja muissa yksityisissä rahoitusmalleissa on noudatettava mitigaatioketjua. Haitat on ensin vältettävä ja minimoitava. Rahoitettavien toimien tulee olla lisäisiä, pysyviä, läpinäkyviä, jäljitettäviä ja riippumattomasti todennettavia. Sama hyöty ei saa tulla lasketuksi useaan tavoitteeseen tai hyvitykseen ilman avointa laskentaperustetta.

VSKL:n keskeiset muutosesitykset

- Kirjataan vesien ja meren hyvän tilan saavuttaminen sekä heikentymisen estäminen kaikkia vesiin vaikuttavia ennallistamistoimia ohjaaviksi ehdoiksi.
- Lisätään vesienhoitoalue- ja merialuekohtaiset tavoitteet, vastuut, aikataulut, rahoitus ja ekologiset seuraintindikaattorit.
- Muutetaan valuma-alesuunnittelu pysyväksi toimeenpanomalliksi ja nimetään koordinaatiovastuut.
- Asetetaan pienvesien inventoinnille, säilyttämiselle, kunnostukselle ja seurannalle oma valtakunnallinen ohjelmallinen tavoite sekä turvataan pienvedet kaavoituksessa ja infrahankkeissa.
- Vahvistetaan Ahti- ja Nousu-ohjelmien rahoitus pitkäjänteiseksi ja nostetaan toimien toteutusmäärä vastaamaan tunnistettua tarvetta.

- Priorisoidaan vaellusesteet ekologisen hyödyn, valuma-aluekokonaisuuden ja alueellisen kattavuuden perusteella sekä kytketään esteiden poisto luonnonmukaisten vaellusreittien, uoma- ja elinympäristökunnostusten ja lupien ajantasaistamiseen.
- Edellytetään kaikissa hydrologiaa muuttavissa toimissa valuma-aluekohtaista ennakoarviota ja seuranta sekä vahvistetaan maatalousalueiden luonnonmukaisia vesienhallintaratkaisuja ja rantavyöhykkeiden kasvipeitteisyyttä.
- Sisällytetään ekologisen vaikuttavuuden seuranta kaikkiin hankkeisiin ja turvataan avoin, yhteen toimiva sekä pitkäaikainen vesistötieto.
- Tunnistetaan alueelliset vesiensuojeluyhdistykset alueellisen suunnittelu-, seuranta- ja toimenpidekoordinaation sekä Suomen Vesistöpaneeli riippumattoman arvioinnin asiantuntijarakenteissa.
- Varmistetaan rahoituksen riittävyys ja pitkäjänteisyys sekä luonnonarvokaupan mitigaatioketjun mukaisuus, pysyvyys ja riippumaton todentaminen.

Yhteenveto

VSKL tukee kansallisen ennallistamissuunnitelman tavoitteita ja pitää luonnosta hyvänä pohjana jatkovalmistelulle. Suunnitelma on kuitenkin muutettava vesistöjen osalta nykyistä konkreettisemmaksi, mitattavaksi ja toimeenpantavaksi. Vesienhoidon tavoitteet, valuma-aluekohtainen suunnittelu, maatalousalueiden luonnonmukainen vesienhallinta, pienvesien säilyttäminen, virtavesien kytkeytyneisyys ja alueellinen kattavuus, rannikkovesien kuormituksen vähentäminen sekä pitkäaikainen seuranta muodostavat yhden kokonaisuuden.

Suomi voi saavuttaa ennallistamisasetuksen vesistöhyödyt kustannustehokkaasti hyödyntämällä olemassa olevia ohjelmia, tutkimus- ja kehityshankkeita, tietovarantoja ja alueellisia toimijoita. Tämä edellyttää selkeitä vastuita, riittävää rahoitusta, ekologiseen vaikuttavuuteen ja alueelliseen kattavuuteen perustuvaa kohdentamista sekä sitä, että alueellisten vesiensuojeluyhdistysten osaaminen kytketään pysyvästi suunnitteluun, seurantaan ja toimeenpanon koordinointiin.

Suomen Vesiensuojelun Keskusliitto ry

Helsingissä 24.8.2026

Hannu Moilanen

Toiminnanjohtaja